

Länsstyrelsen
Västerbotten

Yttrande

Datum
2025-09-29

1 (7)

Diarienummer
5610-2025-2

Regeringskansliet

Remissvar över betänkandet Polisiär beredskap i fred, kris och krig (SOU 2025:57).

Länsstyrelsen i Västerbottens län, härafter Länsstyrelsen, överlämnar härmed sitt yttrande på remissen för betänkandet *Polisiär beredskap i fred, kris och krig*.

Sammanfattning

Länsstyrelsen välkomnar möjligheten att lämna synpunkter på utredningens betänkande och har i sitt yttrande valt att fokusera på de förslag som tydligt berör det egna ansvarsområdet.

Avseende polisens folkrättsliga ställning i krig delar Länsstyrelsen utredningens bedömning. En civil folkrättslig status skulle underlätta för verksamhet vid höjd beredskap som förutsätter ett tätt samarbete mellan Polismyndigheten och andra civila myndigheter. Länsstyrelsen ser inte att en civil folkrättslig status innebär ett absolut hinder för att enskilda polismän skulle kunna delta i stridigheterna. Frågan om skyddsvakters folkrättsliga ställning bör utredas vidare.

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag att Säkerhetspolisen ska ha rätt att besluta i frågor om tillfälliga skyddsobjekt för sina alternativa ledningsplatser och föreslår vidare att behovet hos andra civila myndigheter att göra detsamma bör utredas.

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det bör genomföras en generell översyn av frågan om hur samhällets totala behov av skydd och bevakning ska säkerställas.

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag om att flytta samordningsansvaret för gränsövervakningsverksamheten från länsstyrelserna till Polismyndigheten då en sådan förändring skulle innebära en organisering som i högre grad följer ansvars- och

likhetsprincipen. Vidare tillstyrker Länsstyrelsen utredningens förslag om att det regionala arbetet bör utgå ifrån civilområdena och att samverkande myndigheter i sin *förberedande samverkan* ska samråda med de civilområdesansvariga länsstyrelserna som i sin tur samverkar med länsstyrelserna inom civilområdet. Länsstyrelsen ser att samordning vid *aktiv samverkan* också kan ske via civilområdesansvarig länsstyrelse, men att rapportering även bör ske direkt från samverkande myndigheter till berörd länsstyrelse för att säkerställa att länsstyrelsen har förutsättningar att fullfölja sin roll som geografiskt områdesansvarig och högsta civila totalförsvarsmyndighet på regional nivå.

Länsstyrelsens synpunkter

5 Polisens uppgifter och folkrättsliga ställning i krig

Polisen föreslås ha civil folkrättslig status. Detta underlättar för övriga civila aktörer som kan tänkas vilja samlokalisera med Polismyndigheten. Det underlättar också den praktiska tillämpningen av till exempel lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap. Detsamma gäller annan lagstiftning som förutsätter ett tätt samarbete mellan Polismyndigheten och andra civila myndigheter, där personal från de olika myndigheterna behöver verka på samma fysiska plats.

Den föreslagna folkrättsliga statusen innebär heller inget absolut hinder mot att enskilda polismän skulle kunna delta i stridigheterna i en given situation. Sådant deltagande skulle dock temporärt utsläcka det skydd som normalt sett tillkommer civila.

Utredningen föreslår också att kungörelse (1958:262) om tillämpning av lagen (1943:881) om polisens ställning i krig ska upphöra att gälla. Detta är fullt rimligt, eftersom länsstyrelsens mandat att meddela föreskrifter till ledning för Polismyndighetens verksamhet i länet (9 § i sagda kungörelse) länge har varit obsolet. Länsstyrelsens övriga uppgifter enligt kungörelsen blir obehövliga med utredningens föreslagna regeländringar.

Utredningen konstaterar att skyddsvakters folkrättsliga ställning behöver utredas, men att denna uppgift legat utanför arbetets ramar. Skyddsvakter utses som huvudregel av länsstyrelserna (6 § skyddsförordningen [2010:523]). Information om skyddsvakternas

folkrättsliga status bör lämnas i samband med detta arbete. Frågan bör utredas vidare.

6.5 Skyddsobjekt

I många fall beslutar länsstyrelsen om skyddsobjekt (3 § skyddsförordningen). Säkerhetspolisen föreslås dock få rätt att besluta i frågor om tillfälliga skyddsobjekt för sina alternativa ledningsplatser. Om Säkerhetspolisen får en sådan möjlighet skulle det kunna avlasta länsstyrelsen i det aktuella länet, som slipper en brådskande uppgift med särskilda hanteringskrav (framför allt kan säkerhetsskyddskänsliga uppgifter väntas förekomma).

Även andra myndigheter med viktiga uppgifter inom det civila försvaret kan ha behov av att upprätta tillfälliga, alternativa ledningsplatser. Enligt utredningen är det dock motiverat att särbehandla Säkerhetspolisen, bland annat på grund av hotbilden mot myndigheten, verksamhetens karaktär och myndighetens betydelse för samhället under höjd beredskap och krig (SOU 2025:57, sid 339–341). Det kan ifrågasättas om inte fler civila myndigheter uppfyller samma kriterier. I så fall kan det möjligen övervägas om den nya möjligheten att skydda en alternativ ledningsplats ska utökas till att gälla även sådana myndigheter. Länsstyrelsen ser att beslut om skyddsobjekt ska vara väl motiverade, och att det finns anledning att vara försiktig med att besluta om nya skyddsobjekt. Samtidigt antas civila myndigheters övergång till alternativ ledningsplats föranledas av sådan hotbild att möjligheten för vissa myndigheter att fatta beslut om tillfälligt skyddsobjekt kan vara motiverad.

6.9.5 Behov av helhetsbild och samordning

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det bör genomföras en generell översyn av frågan om hur samhällets totala behov av skydd och bevakning ska säkerställas. Som utredningen konstaterar är det viktigt att prioritering av bevakningsresurser sker utifrån tydliga grunder. En sådan tydlighet skulle förenkla planeringen inför höjd beredskap, men också stärka den samlade förmågan i totalförsvaret att anpassa prioriteringen av bevakningsobjekt utifrån läget och aktuell hotbild.

En fråga som Länsstyrelsen vill lyfta i sammanhanget är skydd av högt uppsatta personer med nyckelfunktion inom totalförsvaret, exempelvis myndighetschefer.

7.10 En ny lag om Försvarsmaktens stöd till polisiär verksamhet i särskilda fall

Utredningen föreslår att Polismyndigheten och Säkerhetspolisen endast ska få begära stöd enligt den föreslagna lagen om Försvarsmaktens stöd till polisiär verksamhet i särskilda fall om vissa förutsättningar är uppfyllda. En sådan förutsättning är att stödet är lämpligt.

Enligt utredningen (SOU 2025:57, sid 438) är det i regel olämpligt utifrån ett folkrättsligt perspektiv att använda Försvarsmaktens stöd när Sverige är i krig, eftersom kombattanter då blandas med icke-kombattanter. Det bör övervägas om denna begränsning bör göras absolut och explicit i den föreslagna lagen om Försvarsmaktens stöd till polisiär verksamhet i särskilda fall.

I krigstid kan Polismyndigheten behöva lägga betydligt mer tid på att hantera de brott som listas i lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott. Det är rimligen också den enda gång som hanteringen av sådana brott skulle kunna väntas överstiga polisens egen förväntade förmåga. Om det regelmässigt får anses olämpligt att nyttja Försvarsmaktens stöd under pågående krig borde det därför gå att uttryckligen exkludera brotten i lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott från begreppet "annan brottslig verksamhet" (2 § 2. i den föreslagna lagen om Försvarsmaktens stöd till polisiär verksamhet i särskilda fall).

9.11 En ny lag om stärkt samverkan i gränskontrollverksamheter vid höjd beredskap

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att nuvarande regelverk om gränsövervakningen i krig m.m. inte längre är ändamålsenligt och att det bör moderniseras. Länsstyrelsen instämmer vidare i utredningens övergripande resonemang kring ansvars- och likhetsprincipen. De myndigheter som har ansvar för en verksamhet i fredstid bör ha fortsatt ansvar för verksamheten vid höjd beredskap, och det bör inte göras större förändringar i organisationen än vad som är nödvändigt för att klara uppgiften.

Utifrån hur samhället och beredskapssystemet ser ut idag är länsstyrelsen inte längre den mest lämpliga myndigheten att ha samordnings- och ledningsansvaret för gränsövervakningen. Utredningen har flera starka argument till varför Polismyndigheten

bör ha samordningsansvaret och Länsstyrelsen instämmer. Länsstyrelsen ser särskilt att Polisens status som nationell myndighet med närvaro på flera nivåer i systemet, och även internationellt, kommer att vara en stor fördel i rollen som samordnande myndighet på området.

Länsstyrelsen har inga synpunkter på utredningens förslag om att Polismyndigheten, Tullverket, Kustbevakningen och Försvarsmakten ska vara samverkande myndigheter inom gränsövervakningen.

Myndigheten delar utredningens bedömning att högre regional nivå är en lämplig utgångspunkt för samordning inom gränsövervakningen. Kuststräckan inom Norra civilområdet är ca 65 mil, därtill finns landgräns mot Norge i väst och mot Finland längst upp i norr. Sammantaget över 170 mil gräns med ett flertal övergångar och hamnar. Även om Natomedlemskapet antas minska behovet av gränsövervakning i vissa riktningar är det ett stort område som ska täckas in. För effektivt användande av begränsade resurser är det därför en fördel om resurserna vid höjd beredskap kan samordnas över ett större geografiskt område, exempelvis inom ett civilområde.

Vad utredningen avser med regional nivå är emellertid inte alltid tydligt. I lagförslaget 5 § (SOU 2025:57, s. 52) står till exempel att "Samverkan enligt denna lag ska ske både nationellt och regionalt. De civilområdesansvariga länsstyrelserna ska verka för att samordning sker regionalt i länen". I det civila beredskapssystemet avser regional nivå länen och högre regional nivå civilområdena. Länsstyrelsen gör antagandet att utredningen menar att civilområdena ska delta i samverkan på nationell och högre regional nivå, samt verka för att samordning sker på regional nivå. I 8 § står vidare att "de civilområdesansvariga länsstyrelserna ta fram ett gemensamt nationellt planeringsdokument (nationell samordningsplan) och gemensamma regionala planeringsdokument (regionala samordningsplaner)". Länsstyrelsen gör antagandet att utredningen egentligen avser samordningsplaner på högre regional nivå och vill åter betona vikten av att rätt begrepp används.

Länsstyrelsen bedömer att det inom ramen för det som utredningen benämner *förberedande samverkan* finns förutsättningar för de civilområdesansvariga länsstyrelserna att samverka med länsstyrelserna inom sitt civilområde och därmed omhänderta

regionala perspektiv. Även i det som utredningen benämner *aktiv samverkan* ser Länsstyrelsen att samordning inom civilområdet kan ske via de civilområdesansvariga länsstyrelserna.

Det är emellertid av yttersta vikt att respektive länsstyrelse vid höjd beredskap har förutsättningar att utöva sitt geografiska områdesansvar och sin roll som högsta civila totalförvarsmyndighet på regional nivå. Att utöva geografiskt områdesansvar kräver en aktuell lägesbild, och det behovet antas bli än mer påtagligt vid höjd beredskap. Länsstyrelsen ser en risk att den regionala lägesbildens användbarhet som inriktnings- och beslutsunderlag försämras om informationsspridning inom länen inte prioriteras. Uppbyggnaden av den högre regionala nivån ska stärka förmågan till samordning i totalförsvaret, men den effekten kommer att utebli om en anpassning till den nya strukturen samtidigt underminerar ledningsförmågan på regional nivå.

Enligt utredningen föreslås de civilområdesansvariga länsstyrelserna verka för att samordning sker regionalt i länen. Länsstyrelsen antar att utredningen avser samordning mellan de föreslagna samverkande myndigheterna inom gränsövervakningen och länsstyrelserna. Uttrycket "verka för" uttrycker bara ambition och ansträngning, inte tillvägagångssätt, mandat eller resultat. Länsstyrelsen ser därför att det, vid *aktiv samverkan*, bör finnas en rapporteringsskyldighet gentemot respektive länsstyrelse avseende sådant som rör det egna länet.

Undantaget frågan om rapportering vid aktiv samverkan tillstyrker Länsstyrelsen emellertid utredningens förslag om att former för samverkan på regional nivå inte bör regleras närmare i lagen. Samverkan inom gränsövervakningen kan sannolikt omhändertas inom ramen för de samverkansstrukturer som finns i länen.

Beslut om yttrande

I detta ärende har Landshövding Helene Hellmark Knutsson beslutat. Ärendet har beretts av Linda Hällgren.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan. Ange ärendets diarienummer eller ärendebeteckning vid

kontakt med Länsstyrelsen. Du hittar numret längst ner på första sidan.